

Proces hodnocení bezpečnostních rizik a ohrožení

Stav mezinárodního bezpečnostního prostředí je určující při stanovování postupů, které má uskutečnit stát, aby zajistil svou suverenitu a vytvořil podmínky pro bezpečnost občanů. Hodnocení bezpečnostních rizik a ohrožení je procesem, doprovázeným konkrétními písemnými dokumenty, které povinnost státu naplňují. Je první etapou v posloupnosti opatření, která by měla vyústit do definování sil, které budou schopny zabránit krizovým stavům.

Česká republika se přechodem do roku 1999 dostává do nové bezpečnostní situace. Členství v NATO přináší do úvah o rizicích a ohroženích významnou změnu výchozích podmínek. Hodnocení východisek pro přípravu a realizaci bezpečnostní politiky a její složky vojenské politiky, již není možné uskutečňovat stejně jako tomu bylo v předchozích obdobích. Mělo by dojít ke zvýšení vážnosti a důležitosti procesů, které jsou s touto výchozí činností spojeny. Měly by být zahájeny postupy, které by nastolily vědecké metody práce a takový rozsah, který bude odpovídat velikosti České republiky, možnostem integrace informačních zdrojů a objektivizace výsledků.

Příspěvek nezahrnuje všechny již poznané skutečnosti procesu. Popisuje a naznačuje souvislosti, které objektivní hodnocení bezpečnostních rizik a ohrožení provázejí a mohou na něj mít v podmínkách České republiky pozitivní nebo i negativní vlivy.

Objektivní hodnocení je v zájmu řídicích struktur státu

Hodnocení bezpečnostních rizik a ohrožení je úkolem, jehož všestranné a objektivní zajištění by mělo představovat životně důležitou potřebu vládních struktur. V demokratických politických systémech by dokonce takový úkol měl být významnější, než uchopení politické moci.

Zajištění procesu by mělo mít punc objektivity, apolitičnosti a nadstranickosti. Je to proto, že výsledky hodnocení zahrnují rizika a stav možného ohrožení společnosti, tedy formulují úroveň „zdraví“ a předpoklady „zachování života“ občanů a celého státu. A to je právě to, co je různými politickými vládami spravováno, co jim bylo zpravidla formou výsledků demokratických voleb, ke spravování propůjčeno na dobu volebního období. Vlády se běžně střídají, ale obyvatelé v určitém geografickém prostoru - na území státu - zůstávají.

Myšlenka nadstranickosti a apolitičnosti v oblasti bezpečnosti státu je umocněna ještě tím, že materiální a finanční dotace, které společnost do **zajištění obranyschopnosti** vkládá, mají charakter dlouhodobé investice a rovněž dlouhodobého užití.

Příkladem mohou být objekty vojenských kasáren, ale i nemocnic a léčebných domů, které na území České republiky byly vystavěny v polovině minulého století, byly tedy zapláceny našimi prapředky. Nebo systém pohraničních opevnění z období před druhou světovou válkou, archiv vojenských leteckých snímků státního území, který je od této doby rovněž systematicky veden.

Vojenská technika, zbraně a munice z padesátých let, vojenská letadla, prvky systému PVO z osmdesátých let atd. To všechno je používáno současným systémem vojenské obrany České republiky. Mnohá nemovitost, instituce nebo vojenská technika ve svém životě zaznamenala neuvěřitelné politické změny, které se do jejich funkčnosti promítly jen zprostředkovaně.

Rizika a ohrožení jsou vážným problémem, který se zabývá možnými nebezpečími mírového vývoje společnosti. Z historie lidstva přechází zkušenost, že největším nebezpečím je válka. Představovala použití vojenské síly k vynucení nějakých změn v geografickém, politickém nebo společenském uspořádání. Byla vždy spojena s utrpením, strádáním, agresivitou, deformací vztahů mezi lidmi, neúctou k životu člověka. Vyvrcholením odporných praktik byly fašistické koncentrační tábory naplňované vybranými skupinami nevinných občanů, jimž byla upírána jakákoliv lidská práva. Vyhlažovací tábory by měly vždy zůstat mementem existence lidstva. Obdobné praktiky v menším rozsahu jsou odhalovány i v současné Jugoslávii. Mezinárodní soudní tribunály nestíhaly za zločiny jen lidi v uniformě. Stíhaly konkrétní osoby, které se ve jménu agresivity, ideologie nebo náboženství dopustily zločinů proti míru, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti (např. Norimberk a Tokio v letech 1945 až 1948).

Dá se prokázat, že tyto zločiny se vymykají činností, které by mohly být spojovány s vojenstvím. V rámci vojenství je totiž uskutečňován boj protivníků podle určitých pravidel. Mezinárodní právo humanitární a válečné, tedy právní regulace ozbrojených konfliktů mezinárodní povahy, se začalo formovat od roku 1864 (Ženevská úmluva o zlepšení podmínek raněným v armádách a v poli). Od této doby došlo ke změně ochrany obětí válek a povýšilo ji na státní záležitost. Pravidla byla zdokonalována zejména po druhé světové válce. V současné době to znamená, že stát má v této oblasti konkrétní povinnosti.

Proto je na nejvyšším stupínku zájmu společnosti, při jakékoliv vládě, vyhodnocování rizik, která mohou přerůst ve vojenská ohrožení. Jestliže tato hodnocení budou neobjektivní, významnou měrou roste pravděpodobnost zhoršení úrovně obranyschopnosti a nárůst podmínek pro úspěch agrese nebo rozvoje jiných forem ohrožení státní suverenity, bezpečnosti státu nebo jeho občanů.

Nezbytné podmínky objektivního hodnocení rizik a ohrožení

Ve světě jsou státy, které se problematice vyhodnocování rizik a rozpoznávání ohrožení a někdy i hrozeb mírového vývoje velmi vážně a odpovědně věnují. Není to jen doména velmocí, mezi něž v současné době na prvním místě oprávněně uvádíme Spojené státy, ale i menších států. Z jejich zkušeností vyplývá teoretický a empirický poznatek: **je nezbytné organizovat sběr informací ze zájmových prostorů, jejich shromažďování, třídění, klasifikaci, analyzování a vyhodnocování.**

Rozvíjení úvah, metod a postupů, které vedou k rozpoznání rizik a ohrožení, by mělo vycházet z **hodnocení předchozího (uplynulého) vývoje** podle určitých analytických kritérií. Za touto etapou by měla následovat **syntéza zjištěného stavu** podle dalších kritérií a souhrnné shrnutí poznatků do **hierarchicky uspořádaných charakteristik bezpečnostního prostředí**. Existují postupy, které umožní rozpoznávat nové jevy nebo jejich shluky, **kvalifikovat a kvantifikovat** již známé jevy. Intenzita zjištěných jevů by měla zahrnovat hranici mezi rizikem a ohrožením.

Při posuzování **nezbytných podmínek** objektivního hodnocení rizik a ohrožení vystupují do popředí následující: personální, informační, verifikační, systémové, organizační, uživatelské.

Komu je hodnocení rizik a ohrožení určeno

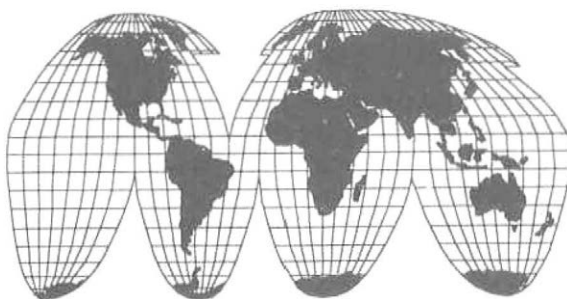
Jestliže bezpečnost chápeme jako výsledek působení bezpečnostní politiky (cíle, záměry a jejich skutečné naplňování) a bezpečnostního systému (soustava organizací a metod jejich činností), pak jsou výsledky rozpoznání rizik určeny:

1. Pro realizátory bezpečnostní politiky ke korekci cílů, záměrů a způsobů jejich naplňování.
2. Pro bezpečnostní systém k relevantním opatřením ve struktuře organizačních prvků a v procvičovaných nebo připravovaných metodách činnosti.
3. Pro rozvoj metod vědeckého poznání bezpečnosti.
4. Pro všeobecné informování občanů.

Teoretické základy vyhodnocování rizik a ohrožení

Podstatou pojmu riziko a následně ohrožení je označení stavu, který ještě není, ale který by mohl za určitých podmínek vzniknout. Mohl by přerůst do krizového jevu. Důležitou vlastností rizika (ohrožení) jsou jeho možné důsledky, to znamená naplnění vývoje, který umožní v částečném nebo úplném rozsahu eskalaci rizikových faktorů. Významné je určení měřítka nebo prostoru, pro který je zvažován rozsah bezpečnostního prostředí.

V těchto vztazích platí hierarchické uspořádání prostoru od menšího k většímu, to znamená, že informace vztahované v daném čase k většímu prostoru zahrnují informace o jeho dílčích částech. Informace jsou buď generalizovány nebo plně akceptovány. Prostoru odpovídá příslušný nositel politiky, který by měl mít rovněž vybudován svébytný bezpečnostní systém, odpovídající jeho úrovni. Tak například celosvětovému prostoru (viz obr. 1) odpovídá OSN a její bezpečnostní politika (formulovaná v Chartě OSN), systém zahrnuje Radu bezpečnosti, ozbrojené síly OSN, ale i stanovené způsoby umožňující prosazení bezpečnosti.

Obr. 1: Celosvětový prostor

Základním východiskem pro racionální vytváření výhodných podmínek ke kvalitnímu vypracování užitečných podkladů pro rozhodování je sjednocení terminologie a nalezení specifického jazyka, který bude odrážet dosažené poznání v oblasti bezpečnosti a obrany.

■ Teoretická východiska vztahu mezi rizikem a bezpečnostním systémem.

Na obr. 2: „Schéma vztahu mezi rizikem, ohrožením a bezpečnostním systémem“ jsou vztahy vyjádřeny s ohledem na vývoj stavu rizika, který je znázorněn časovou osou s předpokládaným kladným přírůstkem shora dolů. Uvedeno je jen jedno riziko (pro zjednodušení zobrazení) a stavy bezpečnostního systému, které na riziko reagují. Jednotlivé stavy jsou pomocně zobrazeny v osách rizika a bezpečnostního systému, které jsou rovnoběžné s časovou osou. Intenzita jevu je zobrazována jako průmět rotujícího bodu (maximální odchylka) okolo osy. Rizika jsou na ose míry bezpečí znázorněna se záporným znaménkem, bezpečnostní systém, který podporuje pocit bezpečí, znaménkem kladným. Hodnota rizika a později ohrožení je vyjádřena prostorovým tělesem, které rotuje kolem osy nebezpečí. V trojrozměrné představě je časová osa průsečnicí roviny nevratnosti jevů se zobrazenou časovou rovinou (je na ni kolmá).

Významný je bod nevratnosti jevu. Bezpečnostní systém reaguje zpravidla s určitým zpožděním na existenci rizika. Je to dáno časovou náročností jeho identifikačního podsystemu při rozpoznání rizika, ohrožení a spuštění mechanismů reakce na krizový jev. Již uvedená rovina nevratnosti jevů je z pohledu vzniku krizového jevu bariérou, jejíž překonání spouští obranné mechanismy bezpečnostního systému.

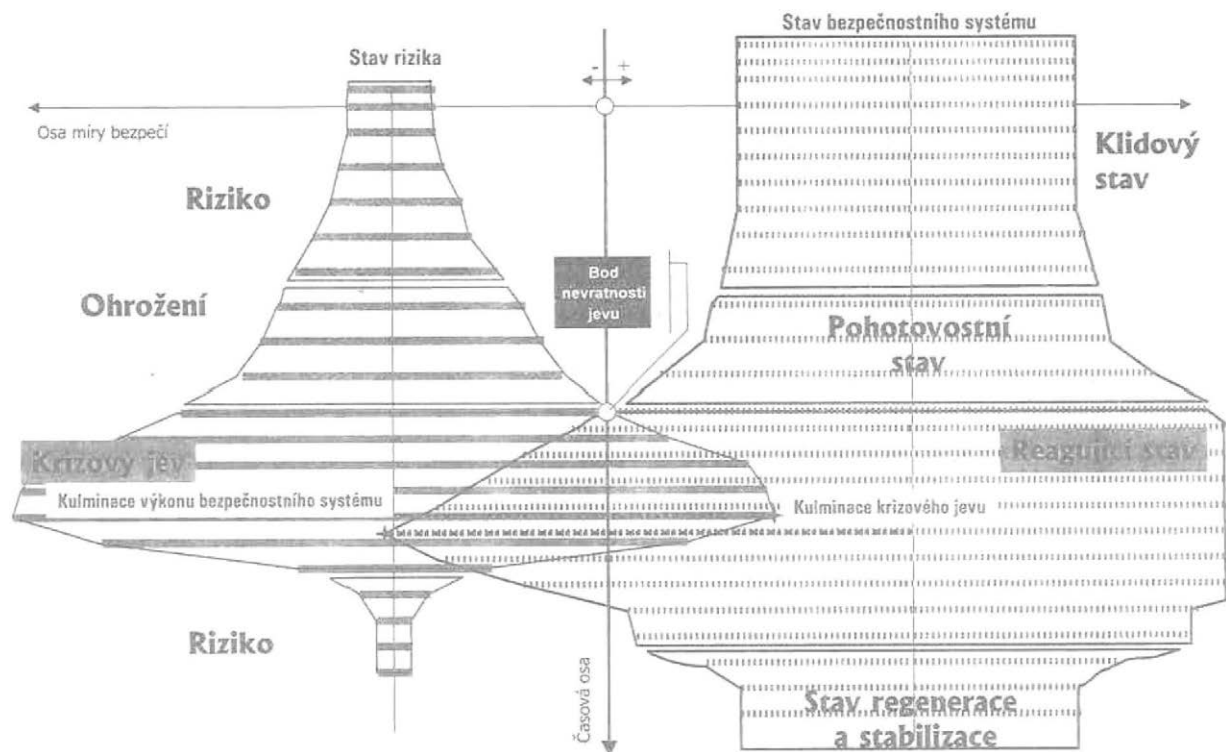
Například pro povodeň to je ničivý účinek vody. Pro průmyslovou havárii únik nebezpečných chemických látek do ovzduší. Zemětřesení. Teroristické akce na znehodnocení zdrojů pitné vody nebo násilné obsazení rozhlasového vysílače. Ve vojenské oblasti agrese proti státu útokem pozemních sil při překonání státní hranice.

V průběhu krizového jevu je obrazně řečeno proražena bariéra roviny nevratnosti a jev spotřebovává určitou část bezpečnostního systému. Současně dochází k eskalaci jevu, jeho řešení a uplatnění obranných schopností celého systému. Na jedné straně kulminuje samotný jev, na straně druhé podle rozsahu nebezpečí a zvolených postupů kulminuje výkon bezpečnostního systému při současném uplatnění průběžné schopnosti jeho regenerace. U nevojenských rizik je zpravidla výsledkem vyřešení krizového jevu a pokrizová stabilizace, spojená s regenerací a obnovou zničených nebo použitých částí bezpečnostního systému. U vojenských rizik při úspěchu agresora je zpravidla měněn bezpečnostní systém.

■ Kritéria výběru bezpečnostních rizik

Stanovení kritérií výběru pro bezpečnostní rizika lze srovnávat s nastavováním citlivosti bezpečnostního systému. Každý stát stanovuje vlastní hodnoty. Objektivizace tohoto procesu je ovlivněna jistými pravidly vztahů mezi státy, jejichž výklad však není nikde pro úroveň rizik specifikován.

Fungující systém vyhodnocování rizik a ohrožení ve Spojených státech amerických zabezpečují rozsáhlé týmy pod vedením odborníků Institute for National Strategic Studies (Institut pro státní strategická studia) s využitím kapacit National Defense University (Univerzity státní obrany). 300stránková kniha Strategic Assessment 1997 má uvedeny katalogové informace Kongresové knihovny, je tedy určena pro užití v nejvyšších zastupitelských orgánech USA. Rizika a jejich charakteristiky jsou přímo srovnávány se strukturou sil k jejich potlačení. V roce 1995 uvedl Institute for National Strategic Studies edici strategických vyhodnocení se zmapováním strategického prostředí světa z pohledu zájmů Spojených států. V roce 1997 se autoři pokusili označit ohniska nebezpečí, která se

Obr. 2: Schéma vztahu mezi rizikem, ohrožením a bezpečnostním systémem

mohou v příštím desetiletí rozšířit do úrovně konfliktů a na základě analýz ohrožených prostorů a prostředí doporučují změny ve struktuře amerických sil.

Hlavní zaměření empirické a aktuální analýzy je soustředěno na dva vzájemně závislé fenomény:

a) **na analýzu problémů** (jako je například proliferace, terorismus, mezinárodní zločin nebo geograficky choulostivých prostorů (jako Perský záliv, bývalá Jugoslávie ap.),

b) **na analýzu nepříznivých stavů a napětí** u sousedů USA a hlavních spojenců (zájem o sousedy, Evropskou unii a např. japonské mínění, že Washington má být pozorný na napětí ve vztazích).

Ohniska, která analytici zvažují, ilustrují různorodé okolnosti, které mohou vést ke konfliktu. V tomto směru jako kritéria výběru sledují vztah rizika ke čtyřem typům problémů:

1. Vztah k hlavním silám světové bezpečnosti (USA, Evropská unie, Rusko, Čína, Japonsko).
2. Význačné regionální kontingenty sil (Perský záliv, Korejský poloostrov, arabsko-izraelský konflikt, Indie-Pákistán, proliferace).
3. Problémové státy (Balkán, sub-saharská Afrika, středovýchodní radikalismus).
4. Transnacionální problémy (mezinárodní terorismus, mezinárodní zločin, běženci, migrace a populace, životní prostředí).

Informace analytiků USA jsou značně rozsáhlejší a sledují vývoj bezpečnostní situace pro jiné důvody a jiné vojenské síly, než tomu je u malých států. Jejich závěry jsou k dispozici pro další uživatele, kteří je mohou ve své činnosti aplikovaně využít. Dá se předpokládat, že některé informace budou převzaty, jiné transformovány podle vlastních kritérií a další budou verifikovány. Užité hodnota takových podkladů, při jejich racionálním vyřízení, je významná.

■ Scénáře bezpečnostních rizik

Jednou z forem, které umožní názorné pochopení potenciálního nebezpečí, jež je obsaženo v rizicích, je **vypracování scénářů**. Scénářem je literární předloha s rozpisem děje (scén) pro postupy, které mají vytvořit představu přerodu rizika v ohrožení a krizový jev. V oblasti bezpečnostní politiky a geopolitiky bývá používáno označení „genericke scénáře“. V současné době je pojem „scénář“ přejímán z oblasti divadla a filmu, což ale odpovídá i možné vhodné formě intenzivního a sugestivního předání poznatých informací. Bylo by možné nalézt řadu uměleckých zpracování témat bezpečnosti, které pomohly vytvořit někdy reálné a jindy iracionální představy o vývoji krizových jevů. Jsou to díla jednak historická, popisující minulé události, ale i díla předjímající budoucí vývoj událostí s využitím znalostí o charakteristických vlastnostech inscenovaných jevů.

Tvůrci scénářů bezpečnostních rizik by si měli uvědomit, že jejich činnost může být završena dosažením analogických výsledků. Proto bude záležet nejen na faktech, ale i na formě jejich prezentace. Cílem činnosti je objektivně informovat o možných důsledcích eskalace rizik a ukázat jaké činnosti, opatření, síly a stavy bezpečnosti mohou negativnímu vývoji zabránit.

Rozpracování teorie scénářů bezpečnostních rizik ještě nebyla věnována potřebná pozornost. Dá se očekávat, že případné úsilí v této oblasti může přinést nové a nečekané poznatky do praxe rozhodování v oblasti bezpečnosti i vojenství.

■ Propojení s obranným plánováním

Hlavní výsledky vyhodnocení rizik a ohrožení jsou vstupní informací do **obránného plánování**. Jestliže však souhlasíme s představou, že rizika a ohrožení nejsou jen těmi složkami, za nimiž následuje vojenská obrana, pak ani obranné plánování není vhodné zjednodušovat na rozsah, za jehož přípravu odpovídá jen rezort Ministerstva obrany České republiky. Hlavním orgánem, který by v celém rozsahu měl problematiku završovat je Bezpečnostní rada státu. Vedle reakce na rizika, která by mohla přerůst ve vojenské ohrožení, má tento orgán odpovídat i za koordinaci k nevojenským rizikům.

V praxi je tedy řešena skutečně složitá úloha: *jakými silami je stát schopen zabránit eskalaci rizik a ohrožení bezpečnosti státu a jeho občanů, kolik na tyto účely je schopen vyčlenit zdrojů (lidských, materiálních, finančních) a jak je schopen efektivně využít to, co má k dispozici*. Úloha není jen takto formulovaná, protože rizika jsou možnými stavy (z hlediska reality fiktivní), vnitřní zdroje jsou reálné, vnější zdroje podmíněné řadou zprostředkujících informací, hodnocení vlastního potenciálu nebývá objektivní, prosazování metod k řešení nedostatků ve vojenských a bezpečnostních schopnostech může být subjektivní a zpravidla obtížně ověřitelné na modelech. Úloha rozhodování přísluší výkonné moci státu a jde o procesy nepřehledné a složité, jejichž výsledek může být ovlivněn množstvím různých faktorů. V této situaci mohou scénáře rizik, nebo jiná forma prezentace bezpečnostní situace, vytvořit významný systémový impuls k přijímání správných rozhodnutí.

V obranném plánování náleží k hlavním úkonům **plánování ozbrojených sil**. Cílem této etapy je na základě objektivního hodnocení výchozího stavu ozbrojených sil posoudit, **zda postačují na eliminaci vyhodnocených rizik**, na splnění mezinárodních závazků (zabezpečení spojeneckých misí) a v případech, kdy nebudou síly v souladu s riziky, navrhnout vytvoření nezbytné změny velikosti a struktury sil. Stejně jako rizika, tak i přijímaná opatření mají dlouhodobý, střednědobý a krátkodobý účinek. Příslušné procedury zahrnují zejména hodnocení výkonu sil, mechanismus stanovování cílů výstavby sil, plánování výstavby ozbrojených sil.

Co je z hlediska obranného plánování (tedy pro vojenská ohrožení) od analytiků očekáváno. Jaká je **přepokládána struktura základních informací**:

- ★ Předmětem hodnocení jsou rizika ohrožení vnější bezpečnosti státu.
- ★ Charakteristika současné bezpečnostní situace (stručně mezinárodní tendence, vnitřní situace, stav bezpečnosti, co se může dotýkat bezpečnostního prostředí České republiky).
- ★ Charakteristika možného způsobu vzniku konfliktu.
- ★ Charakteristika možného průběhu konfliktu.
- ★ Jak by mohli být ohroženi naši smluvní partneři a jak bychom se na jejich obraně mohli podílet.
- ★ Další okolnosti obranyschopnosti státu a vojenských schopností vyplývající z rizik.
- ★ Podklady o charakteristice sil, potřebných na eliminaci případného ohrožení.

Vojenská rizika bezpečnostní situace České republiky

Rizika bezpečnostní situace České republiky jsou přehledem podnětů, který upozorňuje na orientaci pozornosti zahraniční a vnitřní politiky a na orientaci správní praxe. Mají napomoci přípravě postupů pro prevenci, eliminaci a ovlivnění rizik nebo pro odstranění následků skutečných pokrizových stavů.

Rizika bezpečnostní situace České republiky je možné rozčlenit podle charakteru nezbytné reakce státu na stavy přeměny rizika v ohrožení do tří základních skupin: dlouhodobá, vojenská, nevojenská.

Vojenská rizika bezpečnostní situace České republiky vyžadují použití ozbrojených sil a aktivaci systému obrany státu. Opatření státu by měla dlouhodobě zajišťovat potřebnou kvalitu všech jeho prvků, které jsou dostupné a použitelné pro obranu státu a ochranu občanů v rozumných časových intervalech od identifikace vznikajícího ohrožení. Do této skupiny bezpečnostních rizik náleží:

♦ **Riziko vyplývající z existence vojenské síly** ve stabilizovaných i nestabilních regionech světa a možnost jejího použití z libovolných vojenskopolitických, ekonomických, kulturních, náboženských nebo jiných důvodů. Členstvím v NATO již agrese bude aktem násilí proti alianci. Při využití současné technické podpory je použití agrese proti České republice možné v krátkých termínech týdnů až měsíců.

♦ **Riziko použití částí vlastních ozbrojených sil na území spojenců** vyplývá z členství v NATO a vzhledem k ohniskům nebezpečného vývoje v Evropě a ve světě je toto použití pro Českou republiku pravděpodobnější, než na vlastním území. Časový průběh je v trvání měsíců a roků.

♦ **Riziko vyplývající z nezřeknutí se použití vojenské síly k řešení vztahů mezi státy**, což dokumentuje existence ohnisek napětí ve světě, probíhající drobné i větší konflikty. Členství v NATO vtahuje Českou republiku do větší odpovědnosti za rozhodnutí o použití vojenské síly, protože k takovému aktu ze strany NATO je vláda po souhlasu parlamentu povinna jednoznačně sdělit: ANO nebo NE. Časový průběh následující po vyjádření je v trvání měsíců a roků.

♦ **Riziko plynoucí z nepřiměřené obrany.** Existuje v kladné i záporné hodnotě. To znamená, že proti agresi není vhodné bránit se nevojenskými prostředky, proti teroristickým skupinám nebude mobilizována armáda. Toto riziko může být aktivováno nesprávným rozhodnutím vládnoucích politických garnitur např. o nepřiměřeném snížení obranného potenciálu, včetně vojenských schopností, a zneužitím oslabené pozice agresorem nebo nátlakovými skupinami. Členstvím v NATO bude rozhodování vystaveno zvýšené mezinárodní kontrole, která může parciálně rozhodovací procesy ovlivnit. Riziko je dlouhodobé a odstranění důsledků velmi nákladné.

♦ **Riziko vyplývající z morálního zastarání a znehodnocení užité hodnoty techniky** a nástrojů používaných pro zajištění bezpečnosti státu (v AČR, složkách Ministerstva vnitra České republiky, Civilní ochrany České republiky, systému obrany České republiky) a zneužití stavu proti zájmu státu a občanů. Členství v NATO nezmění ekonomickou situaci České republiky. Ozbrojené síly budou vybaveny takovou výzbrojí a technikou, na niž bude státní rozpočet mít prostředky. Je to jedna z charakteristik stávajících vojenských schopností. Dlouhodobé riziko.

♦ **Riziko neschopnosti reagovat na poruchy životních funkcí státu**, tj. na přerušení zahraničních dodávek energií, surovin, potravin, které může ohrozit ekonomickou bezpečnost státu a způsobit zhroucení života společnosti. Řešení je možné i vojenskou silou. Riziko se členstvím v NATO nemění, mění se počet států které by v takovém případě mohly nastoupit na cestu diplomatických jednání a následně i vojenského řešení. Riziko může mít průběh týdnů a měsíců.

♦ **Riziko ztráty mezinárodního kreditu**. Vyplyvá z nestabilního vnitropolitického vývoje a jeho dopadu na zhoršení vztahů sousedních států k České republice s následnou agresí. Státní hranice se Slovenskem a Rakouskem budou jedinými možnými vstupy pro pozemní vojska, vzdušný prostor by se měl stát součástí integrované protivzdušné obrany NATO. Problémy s členskými státy by neměly být řešeny vojenskými prostředky. Riziko je střednědobé (měsíce až roky).

♦ **Riziko vyplývající z růstu kriminality**, zejména z činnosti mezinárodního organizovaného zločinu na území státu. Riziko přeroste v ohrožení v případě pronikání do státní správy, ozbrojených sil, uchopení státní moci, ohrožení ekonomiky praním špinavých peněz a defekty na trhu, v případě rozsáhlého růstu počtu obyvatel závislých na drogách, při rozsáhlých teroristických akcích. Členstvím v NATO lze očekávat větší mezinárodní kontrolu a případně i praktickou radu k zamezení eskalace takového rizika. Vzniká dlouhodobě.

Kdo má vyhodnocovat bezpečnostní rizika

Při objektivním postupu k dosažení informací, které budou co nejvýstižněji postihovat vyhodnocení bezpečnostních rizik a představ o možných budoucích stavech, by měly příslušné orgány státní moci vytvořit takové podmínky, aby byly vyhodnocovány pokud možno všechny dostupné informace. V důsledku jde o prostředky státního rozpočtu, účelnost a efektivnost jejich použití, ale současně o úroveň bezpečnosti, vojenských schopností i obranyschopnosti. To jsou natolik závažné problémy, že není možné přistupovat k jejich řešení neprofesionálně a nahodile.

Současná realita ukazuje, že se problematice věnují tyto instituce: ministerstvo obrany a její vojenská zpravodajská služba a vojenské obranné zpravodajství, bezpečnostní informační služba, ministerstvo zahraničních věcí, ministerstvo vnitra, dále jednotlivci ve strukturách ministerstev, v různých univerzitních a výzkumných zařízeních.

Souhrnná charakteristika způsobu vyhodnocování bezpečnostních rizik v České republice odpovídá **nepravidelně a částečně fungujícímu systému bez centrálního řídicího prvku**. Důsledkem je roztržičnost v předávání informací, jejich obtížná srovnatelnost, nebezpečí subjektivismu, chybovosti informací a nejednotného vysvětlení. Směšování informací operativních s takovými, které hodnotí tendence a jsou výsledkem dlouhodobějšího vědeckého poznání. To může mít negativní důsledky na znalosti realizátorů bezpečnostní politiky, na přijímání relevantních opatření v procesech obranného plánování, na zpomalení vědeckého poznávání bezpečnosti a na nedostatky ve všeobecném informování občanů.

Při vstupu České republiky do NATO je možné identifikovat tyto činnosti u současných členských států. Jednotnou přípravou těchto informací bývají pověřena výzkumná pracoviště typu institutu strategických studií, která využívají zpravidla všechny dostupné

informační zdroje. Situace samozřejmě není všude ideální, přesto se vlády jednotlivých států stavějí k zajištění hodnocení bezpečnostních rizik tak, aby obdržely relevantní informace ze státům prověřených a pověřených zdrojů. Nevyžadují pouhé informování, ale i **syntetické zpracování** bohaté **informační báze**. Již z hlediska činností jsou uplatňovány metody zevšeobecňování, abstrakce a analogie, což jsou vědecké metody. Proto jsou používány instituce vědeckého charakteru.

Kdo má vyhodnocovat bezpečnostní rizika v České republice? Doporučení: **Přizpůsobit řešení podmínkám, které jsou srovnatelné se současnými členskými státy NATO.**

Orgány odpovědné za vrcholové zajištění obrany státu a bezpečnosti obyvatel by při rozhodování o potřebné změně v současném stavu měly vzít na vědomí i okolnost, že mnohé výsledky budou podléhat zákonu o ochraně utajovaných skutečností. Vlastní činnosti i dosažené výsledky se budou dotýkat významných problémů bezpečnosti České republiky, které vyžadují dodržení určitých bezpečnostních pravidel. Obranné plánování je postaveno na vstupních a určujících informacích o vyhodnocení bezpečnostních rizik, jak tomu je i v NATO.

Závěry k hodnocení bezpečnostních rizik

Problematika hodnocení bezpečnostních rizik a ohrožení České republiky má význam v teorii i praxi bezpečnostní politiky. Je potřebným vodítkem pro odpovědný výkon státní správy při zajišťování bezpečnosti občanů a obrany státního území. Členství v NATO přivádí Českou republiku do nové bezpečnostní situace, která již není o tom, zda se na úrovni státu mají profesionálním způsobem rizika vyhodnocovat nebo ne. Vzhledem k tomu, že nevznikl systémový řídicí prvek pro zpracování rizik a ohrožení, je možné jen doporučit, aby nedostatky z minulého období existence samostatné České republiky byly odstraněny. Členstvím v NATO se zřejmě rozšíří paleta možných rizik, ale sníží se počet těch, které bychom museli řešit samostatně, protože mnohé z nich budou sdíleny dalšími členskými státy.

Obsah příspěvku dokumentuje význam problematiky, ale i teoretické základy vyhodnocování rizik a ohrožení. Ukazuje základní rámec praktických i teoretických problémů, které by měly být v dalším období zpřesňovány. Doporučuje vytvoření instituce typu strategických studií, která by se problematice uceleně v podmínkách České republiky věnovala.